

RAŠYTOJOS LAZDYNŲ PELĖDOS LITERATŪRINĖS PREMIJOS KONKURSUI

GELTONAS NAMAS IR PIENĖS

Vaida Ambrasaitė

Liudvinavas, Marijampolės r.

Dabar jie visi sėdėjo prie rezervuoto staliuko. Preksida įsitaisė prie dukros, padėjo savo rankinuką, su kuriuo visada eidavo į atlaidus ar didesnes kaimo šventes, tačiau šįkart jų kelionės tikslas buvo kitas. Preksida nužvelgė visą kavinę, fone skambėjo kažkokia tranki muzika. Prie staliuko įsivyravo tylą. Visi laukė kliento.

Ten, kur eglės, buvo jų gyvenimas. Tame geltoname mediniame namelyje, aplink kurį geltonai žydėjo pienės ir kiekvienas ūkinio pastato pamato akmuo turėjo vardą. Namą statė jos tėvas, o grįžus iš tremties, po mamos mirties, ten gyveno ji su savo vyru.

Tuo pat priėjo padavėjas ir paklausė, ko jie užsisakysiantys. Preksidai jos dukra užsakė kavos, nors ji mieliau būtų atsigėrusi kmynų arbatos arba rūgusio pieno. Tuo tarpu pati Preksida nužvelgė visą kavinę ir ilgiau užsižiūrėjo pro langą, nes tai buvo vienintelis jai pažįstamas daiktas visoje šitoje erdvėje.

Kaimo vakaruškose ji sutikdavo daug vaikinų. Vakarai būdavo be galo smagūs. Visas kaimas vieni kitus parlydėdavo namo, pakeliui baubdami kažkokias dainas, kurių variantų niekas nėra užrašęs ir neužrašys. Kol vieną vakarą atsitiktinai visus palydėję namo, kartu liko jiedu. Tuomet išsiskyrė prie trijų eglių, esančių netoli jos namų vieškelio. Jis buvo vienišius. Galėdavo skobti savo medinius angelus kiauras dienas, retkarčiais sustodamas užtraukti dūmo, laikydamas cigaretę savo sugrubiomis, storos odos, randuotomis rankomis. Gal kažkada kažką nelaimingai mylėjęs iki tiek, kad negalėtų mylėti nieko kito ar gal tiesiog niekas kitas nenorėtų ateiti į jo sapnus. Taip pat jis buvo daug vyresnis. Tą vakarą jis pabučiavo jai į kaktą tarsi laimindamas.

Kliento belaukiant agentas tarškėjo, kokia puiki namuko kaina pasitaikė, retai taip būna, kai norima parduoti skubiai. Preksidos dukra su susižavėjimu klausė ir pritariamai linkėjo galvą.

Ir vis dėlto vieną kartą jis pasakė:

– Susitinkam.

Ji paaiškino, kad galbūt tai prasta idėja, nes vakare turi padėti tėvams apsieiti gyvulius ir neturės laiko net gražesnę suknelę pasirėdyti.

– O aš smirdžiu prakaitu ir nesiprausiu, – atsakė.

Jie susitiko. Tik jis nesmirdėjo, o ji buvo be padabnios suknelės.

– Čia tau saldainis. Paėmiau iš bibliotekos, tik atsargiai, nenusinuodyk. Jaučiu, kad piktos bibliotekos tetos gali būti prikišusios į saldainius nuodų, kad tie vaikai, kurie jas visada erzina tiesiog nebeateitų.

Ji klausia, o kaip reikėtų deramai dabar „būti atsargiai“.

– Tu teisi, turėjau pirmas paragauti ir įsitikinti, kad neužnuodyta, kaip kitaip tau dabar žinoti.

Dar ištraukia savo raugtos duonos giros. Grubiai paserviuoja du molinius puodukus. Jis įpila abiems, tik kai ji nori atsigerti ir paskanauti, jis nugeria pirmąjį gurkšnį. Ji klausiamai žiūri.

– Patikrinau, ar neužnuodyta, – sako.

Ji šypsosi.

– Nežinau, ar tau taip būna, bet kartais man iš nieko, tarytum iš visiškai nieko, paima kažkoks graudulys. Tiesiog pasidaro graudu ir viskas. Kažkas manyje sujautrėja. Vienąkart taip nusipirkau gėlių iš močiutės, auginančios jas kiemo darželyje. Tiesiog norėjau jai kažkuo padėti, duoti pinigų. O gėlės? Jas atidaviau kitai močiutei, sutiktai ant tilto. Sakė, kad aš labai inteligentiškas žmogus.

Stoja pauzė.

– Bet kita istorija dar liūdnescnė, – sako.

Ji klauso, nes liūdnos istorijos dažnai būna įdomesnės nei linksmos.

– Vienąkart šitoje mūsų upėje pagavau vėžį ir numarinau, nors aš tik norėjau, kad jis paplaukiotų baseinėlyje, kurį iškasiau kieme... O mama jį pagamino vakarienei ir aš turėjau valgyti. Savo draugą. Įsivaizduoji?

Ji pradeda juoktis. Tada Jis irgi nesusilaiko, pradeda juoktis kartu. Bet ji pasako pažįstantį tą jausmą ir visai neseniai jį jautusi. Papasakoja istoriją apie paukštį sužeistu sparnu. Dėl nuolatinio lietaus jis buvo visiškai skęstantis, paniręs baloje iki kaklo ir bandė kapanotis iš ten sužeistu savo sparnu, o kitas vaikščiojo toje baloje, tipseno ratu ir nors stengėsi, niekaip negalėjo padėti.

– Kam reikėjo to draugo, juk ir taip buvo liūdna.

Ji mato, kaip jo akyse suspindi ašara.

– Pasimelsčiau už jį, bet netikiu. Ar atkreipei kada nors dėmesį, kad malda dažniausiai yra prašymas, atsiprašymas, rečiau – dėkojimas.

Bet tada ji klausia, ar jis švenčia Kalėdas. Kaime visi švenčia Kalėdas ir jį patį yra ne kartą mačiusi kaimo bažnyčios balkone. Jai buvo nesuprantama, kaip netikintis žmogus gali švęsti šią šventę.

– Švenčiu.

Tokio atsakymo ji ir tikėjosi.

– Dėl tradicijos, – papildo.

Ji nesupranta, ką reiškia švęsti dėl tradicijos, nes visada manė, kad šventes reikia jausti.

– Reikia saugoti tradiciją. Ne visos tradicijos mums patinka, bet darom, kad kažką galėtumėm perduoti iš kartos į kartą. Ir tradicijos turi vieną savybę. Nereikia klausti, kodėl reikia daryti tą ar aną, kodėl turėčiau važiuoti tur ar kitur, kam viso to reikia, kokia to prasmė. Tradicijas reikia tiesiog įgyvendinti.

Jis apsidairo. Laukuose daug žmonių.

– Kažin, ką čia veikia visi šitie žmonės? Apie ką jie dabar mąsto, kaip gyvena.

– Ko gero, kuria tradicijas, kurių mes laikysimės – atsako ji.

Klientui pasirodžius, visi pakalbėjo apie išskirtinai gerą namo vietą, paskui klientas nesusilaikė nepaklausęs, kodėl namas yra parduodamas. Dukra ramiai paaiškino, jog turi išvažiuoti į Angliją, nes ten rado gerai apmokamą darbą, Preksida nėra kam rūpintis, todėl jai šiuo metu tinkamiausia vieta būsianti senelių namai, o namas lieka niekam nereikalingas. Preksida tylėjo.

Būdavo daug sunkių dienų, kai ji pykdavo ant jo dėl ryšio su santuokiniu sūnumi ir dėl neišgertų vaistų, ir dėl per daug išgerto samagono, kurio jis mėgdavo padauginti jau nuo jaunystės. Ji pamena, kai vienąkart juos su draugu išgėrusius ir prigulusius griovyje, ryte pažadino jos mama, važiuodama melžti karvių. Tada manė, mirs iš gėdos. Bet paskutinės dienos buvo baisiausios. Jis jau gulėjo lovoje ir kalbėjo tik akimis. Nors ankstėliau visada buvo ramus ir kartojo, jog tik jaunam mirtis atsitinka, o senam pritinka. Vis dėlto, paskutinėmis dienomis žiūrėdama į jį, gulintį kambaryje už virtuvės, nežinojo, ką pasakyti. Ji matė laukiančias kažkokio žodžio akis, bet tik žiūrėjo nieko nebelaukiančiu žvilgsniu. Ji nuolat galvojo, ką atsisveikindami paprastai sako žmonės, bet nei vienas variantas netiko. „Viskas bus gerai“ – melas, „man bus sunku be tavęs“ – labai jau savimyliška, „susitiksime ten“ – dar vienas melas, „myliu“ – tai ne žodžių reikalas, „laikykis“ – kaip ji gali sąžiningai sakyti „laikytis“, jeigu net neduoda menkiausio šiaudo. Tądien įvyko susitikimas su ja. Jai – ne pirmas, jam – paskutinis.

Paskutinę dieną priėjo. Palietė. Paglostė. Ir prasiveržė ašaros, nors visada sau sakė, kad neverks. Kaime prie viso šio ritualo priprantama nuo vaikystės. Bet tiesioginėje akistatoje mirtis vis tiek stipresnė. Kai ji buvo maža visad meldavo: „Dieve, padėk, kad mirčiau pirmiau už visus, kuriuos myliu“. Dieve, tą akimirką ji būtų paprašiusi visiškai to paties.

Vienintelės Preksidos puodelis liko nepalietas. Visi buvo išgėrę savo kavą, sėdėjo nušvitusiais veidais dėl pavykusio sandėrio ir dar kažką garsiai skaitinėjo. Preksida tik laukė, kada galės atlikti savo pareigą – padėti parašą, patvirtinantį, jog parduoda namus.

Vakar ji sėdėjo krėsele su ryškiai raudonu, nusidėvėjusiu, kvapų ir dulkių savyje sukaupusiu apmušalu. Gilios rudeninės prietemos fone patefonas adatėle braižė ratu įsisukusią plokštelę. Ji pakėlė iš medžio išdrožtą angelą. Pirštais sekė kruopščiai nušveistus linkius. Tvarkydama paskutinius daiktus, viską degindama ir mesdama, aptiko vieną dėžę ir vis dėlto nusprendė į ją žvilgtelti. Tarsi paskutinį kartą pažiūrėti į aukoti paruoštą avinėlį. Ten rado pirmojo padovanoto saldainio popierėlį, gilę, kurią jis dovanodamas jai liepė visada prisiminti jį stiprų kaip ąžuolą ir raštelį: „Aš esu, tu esi, mes esame. Manęs nebus, tavęs nebus, mes – būsime.“ Tais laikais viskas atrodė svarbu. Tą patį vakarą dėžę sudegino, ilgai žiūrėdama, kaip krosnies liepsna noriai ją pasiima su savimi, naikindama tamsą. Žiūrėdama suprato – kad ir kiek kartų šviesą ir tamsą žiūrėtų. Kad ir kiek kartų triukšmą ir tylą kalbėtų. Kad ir kiek kartų gimimą ir mirtį bandytų, žaisti su juodžemiu kaip su smėliu ji neišmoko.

Visi tvarkingai pasirašė dokumentus, išsidalijo popierius. Preksida be žodžių sudėjo reikiamus parašus, dukros paliepiamu paskubėdama. Ir viskas buvo baigta.

Išėjus iš kavinės buvo palyta. Ir netrukus Preksida išgirdo baisų klyksmą, į kurį kažkodėl tik viena sureagavo. Atsisukusi pamatė, jog tai mažos pelytės, išpraustos į kampą klyksmas. Mat ją norėjo sukapoti varna. Nors ir gyveno kaime, tokio vaizdo ir garso jai dar neteko patirti. Pelė toliau klykė, varna vis leidosi žemėn, bandydama ją sukapoti. Preksidai pasidarė gaila pelės, nors namuose buvo įpratusi virtuvės spintelėje po išrūgų kibiru vis papilti nuodų. Visi žmonės tiesiog ėjo gatve ir niekas nieko nedarė, kol galiausiai vieno pastato durys prasivėrė, kai moteriai tiesiog prireikė išeiti. Pelė greitai įsmuko vidun. Laimingas atsitiktinumas. Tik kurioje slenksčio pusėje šiuo metu yra pelės namai?

Netikėtai susimąsčiusiai Preksidai ant kaktos užkrito didelis lašas, ką tik nuvarvėjęs nuo pastato stogo. Ji užvertė galvą ir pažiūrėjo į dangų.
